

Tiskin taakse – mietelmiä kirjastoharjoittelusta keväältä 2009

Marja Kokko
Informaatikko, FT
Jyväskylän yliopiston kirjasto

Kuinka kirjaston asiakkaasta tulee kirjaston työntekijä? Tutkija FT Marja Kokko kertoo ammatinvaihdostaan.

Mikä kirjastossa alkoi viehättää?

Jyväskylän yliopiston kirjasto on ollut minulle tuttu paikka jo parin vuosikymmenen takaa. Tulin opiskelemaan Jyväskylän yliopistoon vuonna 1986. Akateemiset opintoni päätin tohtorintutkintoon vuonna 1998. Tohtoroituminen ei muuttanut suhdettani yliopistoon eikä kirjastoon, vaan päinvastoin. Yliopiston kirjasto on vapaakappalekirjastona etenkin Suomen historian tutkijalle tärkeä palveluorganisaatio, joka mahdollistaa perustutkimusaineiston helpon saavutettavuuden. Kirjaston pitkäaikaisena käyttäjänä olin sen tarkemmin asiaa analysoimatta oppinut siihen, että asiantunteva ja aina palvelualtis henkilökunta auttaa aineistokysymyksissä, kun omat taidot loppuvat.

Keväällä 2008 aloin tarkastella kirjastoa uusin silmin. Alanvaihto oli alkanut kiinnostaa, kun näkymät humanististen alojen projektirahoituksista synkkenivät keskeisten rahoittajien ilmoitettua rahoituspolitiikkansa painopisteistä. Uudistumisen tarvetta vahvisti se tosiasia, että todennäköistä työelämää olisi jäljellä saman verran kuin sitä oli takanapäin. Varsinaisen sysäyksen alanvaihdolle antoi huomio siitä, että työ voisi olla haasteellista ja sitä kautta palkitsevaa ilman, että siihen laulun sanoja mukailen "paneer peliin koko elämänsä".

Ajatuksenpoikanen konkretisoitui huhtikuun lopulla 2008, kun tapasimme Irene Ylösen kanssa kirjaston kahvilassa. Utelin hyvältä ystävältäni, voisiko minulla olla mitään työllistymismahdollisuuksia kirjastossa. Irenen ei tarvinnut ottanut asiaan kantaa, sillä hän vinkkasi kuin tilauksesta paikalle saapuneen kirjaston kehittämisspäällikön Marja Sarvilinnan istumaan pöytäamme. Marjalta sain yksiselitteiset ohjeet - hankkiudu alan koulutukseen ja hanki harjoittelupaikka - mieluummin puoleksi vuodeksi. Näin myös tapahtui.

Ensituntuma tiskin taakse

Vuoden 2009 tammikuussa alkanut harjoittelu päättyi heinäkuun 10. päivänä. Ajanjaksoon mahtui tutustuminen käytännössä kaikkiin kirjaston keskeisiin tehtäviin. Sopeutuminen kirjaston työyhteisöön tapahtui vaivatta, sillä kirjastoa aktiivisesti käyttäneenä asiakkaana olin oppinut tuntemaan käytännössä kaikki jollain tapaa asiakaspalvelun kanssa tekemisissä olevat virkailijat. Uudet tuttavuudet olivat kirjastonhoitaja Annikki Järvinen ja asiakaspalvelun

toimistopäällikkö Marjut Virkkunen. Myös he tulivat nopeasti tutuiksi, sillä asiakaspalvelusta tuli minun ensimmäinen harjoittelupaikkani.

Marjut ja Annikki rakensivat minulle kahden kuukauden mittaisen tinkimättömän harjoittelujakson, joka antoi erinomaisen pohjan harjoittelun jatkolle. Aivan ensimmäisten päivien aikana sain kuulla oivallisia viisauksia, jotka kiteyttävät mielestäni hyvin sen, millainen työpaikka kirjasto on ja mikä merkitys tällä organisaatiolla on suhteessa muuhun yliopistolaitokseen. Höltän Tuula opasti ensimmäisen päivän päätteeksi, että kirjastossa kaikki tekevät virheitä, mutta kukaan ei kuole niiden seurauksena. Toisen viisauden kuulin lainaustiskillä. Salmisen Raila opasti juuri armeijasta kotiutunutta neuvotonta nuorukaista ensimmäisten tenttikirjojen paikantamisessa ja lainaamisessa toteamalla, että tähän saakka me voimme sinua auttaa – loppu onkin sitten sinusta itsestäsi kiinni!

Millä eväillä tiskin takana pärjätään?

Kehittämispäällikön evästyksen mielessä pitäen hankkiudu informaatiotutkimuksen opintoihin. Tässä projektissa opiskelupaikan varmistamisesta muodostui haastavin etappi, sillä opiskelijavalinta Helsingin seudun kesäyliopisto järjestämälle verkkokurssille tapahtui nettihakemusten läpimenojärjestyksessä. Opinnoilla ja harjoittelulla oli yhteinen rajapinta, varsinkin kun siirtymiseni toimistosta toiseen seurasi kuin etukäteen suunniteltuna opintojaksojen etenemistä. Tämä onnellinen yhteensattuma nivoi kirjatieon ja käytännön työn toisiinsa kompaktiksi paketiksi ja lisäsi entuudestaan harjoittelun mielekkyyttä.

Harjoittelu osoitti nopeasti, että omasta sangen pitkästä kirjaston käyttäjäkokemuksesta ei ole ollut juuri muuta hyötyä kuin se, että rakennus oli asiakastilojensa puolesta tuttu ja että osasin paikantaa avohyllyssä olevat kokoelmat kerroksen tarkkuudella. Tiskintakasiiniin töihin tutustuminen alkoi alkeiden opettelusta.

Opiskelu ja harjoittelu ovat olleet tärkeitä askeleita prosessissa, jossa tutkijan työssä muokkaantunut asiantuntijuus jalostuu informaatiotyön asiantuntijuudeksi. Ilman identiteettikriisiä en ole tässä prosessissa päässyt eteenpäin. Jossain vaiheessa oli pysähdyttävä ja pohdittava kysymystä, mitä asiantuntijuus ennen kaikkea tietopalvelutyössä tarkoittaa. Taustalla oli tunne omien tietojen ja taitojen riittämättömyydestä ja ristiriita siitä, millä tavoin omaa tutkijataustaa voi ja saa tietopalvelussa hyödyntää.

Ahdistus alkoi helpottaa, kun huomasin, että informaatioalan keskusteluissa on viimeisten vuosien aikana haluttu korostaa kehysorganisaation kanssa jaettavia yhteisiä akateemisia asioita ja toimintoja. Ajatus siitä, että kirjaston ja laitoksien välissä vuorovaikutuksessa pitäisi voida puhua yhteisellä kielellä yhteisistä asioista, kuulostaa ainakin minun korvissani lohdulliselta. Sosiaalistuminen kirjastoyhteisöön ei siis välttämättä edellytäkään oman pään sisäisen mielenmaiseman rehabilitointia.

Mitä erityistä kirjastossa on?

Uuden oppiminen ja uuden ammatillisen identiteetin pohtiminen on ollut antoisa kokemus vankan keski-ikäisen saavuttaneelle neiti-ihmiselle. Toimistosta ja tehtävistä toiseen siirtyminen toi selvästi esille sen, että kirjastossa tarvitaan erilaisia taitoja ja tietoja, jotka yhdessä rakentavat kirjaston erityisasiantuntijuutta, osan

yliopistoyhteisöä. Eri työvaiheisiin tutustuminen on luonut hyvän pohjan kirjaston osaamisprosessien tunnistamiseen ja sitä kautta mahdollistanut kokonaisuuden hahmottamisen.

Kokemani perusteella on helppo allekirjoittaa kirjastotoiminnan peruslogiikka, jonka mukaan yhden osa-alueen hyvä tulos ei riitä ylläpitämään laadukasta palvelutoimintaa, vaan organisaatio tarvitsee jokaisen osa-alueen tuotoksen ydintehtävänsä toteuttamista varten. Riemastuttava kokemus on ollut, että kaiken tiedon ei edes oleteta olevan yhdessä päässä, vaan joka päivä eteen tulee asioita, joiden ratkaisemiseksi tarvitaan naapurin apua. Ja tätähän asiantuntijaorganisaation sisäinen dynamiikka parhaillaan on.

Kirjasto on yhdessä muun yliopistolaitoksen kanssa uudistuvan lainsäädännön myötä uuden edessä, mikä tarkoittanee nykyisten työprosessien tarkastelua ja uusien luovien prosessien ideoimista. Prosessit eivät toteudu itsekseen, vaan niihin tarvitaan osajia. Asiantuntijuutta käsittelevässä tutkimuksessa uuden oppimista ja oman toiminnan uudistamista pidetään keskeisinä taitoina, jotka luovat pohjan yhteisön asiantuntijuuden kehittämiseksi.

Yliopistolaitoksessa käynnissä oleva muutos merkitsee sitä, että varmuutta oman työuran jatkumiselle ei ole. Samaan hengenvetoon on todettava, että varmuus ei ole koskaan sisältynyt projektiperusteiseen tutkijantyöhön, joten tilanne ei sinänsä merkitse muutosta aikaisempaan. Opiskelu ja harjoittelu-aika ovat olleet oman henkilökohtaisen elämän kannalta joka tapauksessa käännteentekeviä asioita. Uuden aloittaminen näyttäisi olevan kumulatiivinen prosessi. Itselleni se on merkinnyt tarttumista niihin mielenkiintoisiin harrastuksiin, joihin ei aikaisemmin innostuksesta huolimatta tuntunut riittävän voimavaroja.

Tassu kirjaston oven väliin

Päätös alanvaihdosta, opintojen aloittaminen ja harjoittelupaikan saaminen nivoutuivat toisiinsa kuin ennalta määrättyinä. Alanvaihdon hyvä noste jatkui, kun minulle tarjottiin ensimmäistä viransijaisuutta kirjaston informaattikkona harjoittelujakson jatkoksi.

Tutustuminen tietopalvelutehtäviin ja tulevan syksyn tiedonhankinnan opettamisen valmistelu ovat merkinneet sitä, että jokainen päivä tuo tullessaan uutta opittavaa ja omaksuttavaa. Eriyksen innostavia olivat toimiston päällikön Mirja Laitisen kanssa heinäkuun helteillä käydyt perehdyttämiskeskustelut. On ollut lohdullista huomata, että pohdinnat omasta asiantuntijuudesta ja ammatillisesta identiteetistä voivat ja saavat jäädä vaillinaiseksi. Ne voidaan ymmärtää koko työelinkaaren kestäviksi prosesseiksi, joita on aika ajoin syytä tarkistaa. 2000-luvun alun työelämän rautainen logiikka on, että alaa vaihtavan tai uudelle alalle pyrkivän on mainostettava osaamistaan ja tehtävä tunnetuksi omia vahvuuksiaan.

Jyväskylän yliopiston kirjasto on työpaikka, joka tukee työntekijän pyrkimyksiä oman ammatillisen kasvun vahvistamisessa. Keskustelut eri osastojen osajien kanssa vahvistivat sitä käsitystä, että tekijät myös haluavat olla mukana uutta luovissa prosesseissa. Kaiken edellä mainitun lisäksi juuri tämä tekee kirjastosta vetovoimaisen työpaikan.

Loppuun vielä kollektiivinen kiitos kirjastolaisille, jotka jaksoitte kärsivällisesti opastaa pohjattoman uteliasta harjoittelijaa kirjaston mielenkiintoiseen maailmaan.

